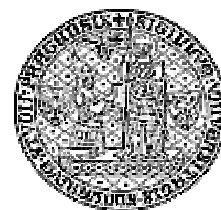

Institute of Economic Studies, Faculty of Social Sciences
Charles University in Prague

Rozpočtová pravidla a rozpočtový proces: teorie, empirie a realita České republiky

Martin Gregor

IES Working Paper: 17/2007

Institute of Economic Studies,
Faculty of Social Sciences,
Charles University in Prague

[UK FSV – IES]

Opletalova 26
CZ-110 00, Prague
E-mail : ies@fsv.cuni.cz
<http://ies.fsv.cuni.cz>

Institut ekonomických studií
Fakulta sociálních věd
Univerzita Karlova v Praze

Opletalova 26
110 00 Praha 1

E-mail : ies@fsv.cuni.cz
<http://ies.fsv.cuni.cz>

Disclaimer: The IES Working Papers is an online paper series for works by the faculty and students of the Institute of Economic Studies, Faculty of Social Sciences, Charles University in Prague, Czech Republic. The papers are peer reviewed, but they are *not* edited or formatted by the editors. The views expressed in documents served by this site do not reflect the views of the IES or any other Charles University Department. They are the sole property of the respective authors. Additional info at: ies@fsv.cuni.cz

Copyright Notice: Although all documents published by the IES are provided without charge, they are licensed for personal, academic or educational use. All rights are reserved by the authors.

Citations: All references to documents served by this site must be appropriately cited.

Bibliographic information:

Gregor, M. (2007). “ Rozpočtová pravidla a rozpočtový proces: teorie, empirie a realita České republiky.” IES Working Paper 17/2007. IES FSV. Charles University.

This paper can be downloaded at: <http://ies.fsv.cuni.cz>

Rozpočtová pravidla a rozpočtový proces: teorie, empirie a realita České republiky

Martin Gregor[#]

[#] IES, Charles University Prague
E-mail: gregor@fsv.cuni.cz

May 2007

Abstrakt:

Text představuje literaturu o vlivu rozpočtových pravidel na rozpočtovou politiku, shrnuje dostupnou empirickou evidenci a na základě empirie a teorie analyzuje design českých rozpočtových pravidel. Teoretická část modeluje konvenční i neintuitivní dopady rozpočtových pravidel při různých volebních systémech. Empirická část analyzuje závěry pěti komparativních studií postkomunistických zemí. Závěrečná část formuluje podmíněná doporučení pro český rozpočtový proces.

Klíčová slova: rozpočtová pravidla, rozpočtový proces, fiskální pravidla, veřejné finance

JEL klasifikace: H11, H61, H62

Poděkování:

Děkuji Ondřeji Schneiderovi, Janu Zápaloovi a účastníkům konference CEFT a ČSE „Fiskální udržitelnost“ (14. 4. 2007), zejména Ing. Bohdanu Hejdukovi (MF ČR), za cenné komentáře k otázce rozpočtových pravidel. Text vznikl s finanční podporou grantu MŠMT 0021620841.

Abstract:

We survey theories of impacts of budgetary rules in the budget process, review empirical evidence and on the basis of comparative studies design an optimal shape of the Czech budgetary rules. The theoretical section focuses on conventional and non-intuitive effects of spending caps under alternative electoral systems. Empirical sections conveys a meta-analysis of five studies on fiscal governance in Central and Eastern European countries. The final part recommends changes in the budget process of the Czech Republic.

Keywords: budget process, fiscal rules, fiscal governance, public finance

JEL Classification: H11, H61, H62

1. Úvod

Četnost aktérů vstupujících do rozpočtového procesu (ministři ve vládě, členové rozpočtového výboru, řadoví poslanci na plénu sněmovny) přináší motivaci financovat partikulární projekty. Nejviditelnější bývá každoroční rozdělování dotací pro regionální projekty, k němuž dochází v rámci pozměňovacích návrhů při finální fázi schvalování státního rozpočtu.¹

Literatura označuje financování projektů skupinového či lokálního zájmu ze společného rozpočtu za *distributivní konflikt*. Neefektivita z něj vzešlých výdajů vyplývá z narušení Samuelsonovy podmínky, kdy mezní náklady dodatečných výdajů převyšují mezní přínosy. Čím více rozhodovatelů, tzn. čím fragmentovanější rozpočtový proces, tím více se rozvolňuje vztah mezi mezními náklady a mezními přínosy a neefektivita se zvyšuje.

Možností využít společný rozpočet k financování partikulárních projektů se moderní ekonomie politiky zabývá od samého zrodu (Tullock 1959); rovněž vliv fragmentace na výdaje a deficity a role nominálních omezení tvoří ekonomický evergreen (Roubini & Sachs 1989a,b; Ricciuti 2004). Nicméně až od raných 90. let se ustanovil proud, jenž zkoumá, nakolik lze nežádoucí dopady fragmentace korigovat pomocí procedurálních rozpočtových pravidel (von Hagen 2005). Kromě teorie přinesl dnes již bohatou empirickou evidenci o přínosech rozpočtových pravidel, nejen globálně (Woo 2003) či pro západoevropské ekonomiky (Hallerberg & von Hagen 1999, Hallerberg et al. 2006), ale i pro postkomunistické země (Gleich 2003, Yläoutinen 2004a). Nejnovější empirická studie na uvedené téma (Fabrizio & Mody 2006) shodou okolností analyzuje nové členské země EU, včetně České republiky.

Tento text shrnuje uvedenou literaturu o rozpočtových pravidlech a zabývá se jejími implikacemi pro český rozpočtový proces. V teoretické části s pomocí jednoduchého instrumentária modelují rozpočtový proces obsahující distributivní konflikt. Ukazují, že klíčové proměnné při distributivním konfliktu tvoří počet zúčastněných aktérů a rozsah jejich rozhodovacích pravomocí. Dále demonstrují, že konflikt bývá usměrněn volebním systémem, respektive s ním související koordinací uvnitř politických stran. Do modelu konkrétně zavádím pravidlo výdajového stropu a dokazuji jeho neintuitivní vliv na efektivitu rozpočtu.

V empirické části se zaměřuji na rozpočtová pravidla ve středo- a východoevropských zemích s důrazem na Českou republiku. Na relevantních empirických studiích (Gleich 2003, Gregor 2004, Yläoutinen 2004a, Fabrizio & Mody 2006 a Zápal 2007) porovnávám odlišnosti a případné nedostatky metodologie, zejména co se týče nejnovější a nejvlivnější studie Fabrizio a Modyho (2006). Analyzuji metody měření fragmentace a implikace pro optimální podobu rozpočtových pravidel. Poukazuji na heterogenitu ve výsledcích a na problém se stanovením optimálních rozpočtových pravidel. Na závěr formuluji podmíněná doporučení pro český rozpočtový proces.

---

¹ V žargonu zákonodárců známé jako „porcování medvěda“, „malé domů“ či-li „stavění poslaneckých pomníčků“.

2. Teorie

2.1 Úvod

Jak rozebírá ekonomická teorie roli procedurálních rozpočtových pravidel při regulaci partikulárních zájmů? Tradičně se o rozpočtovém procesu uvažuje jako o nekooperativní interakci členů exekutivy. Vládní politici či politické strany mají neměnné preference ohledně partikulárních výdajů a v nekooperativní hře každý z nich kontroluje určitou strategickou proměnnou, nezávisle na ostatních. V takové situaci vede vyšší fragmentace, resp. vyšší počet exekutivních politiků, ke zvýšení více partikulárních výdajů, potažmo vyšší neefektivitě; literatura hovoří o tzv. *zákonu 1/n*, případně o *hypotéze slabé (fragmentované) vlády*.

Nežádoucí vliv fragmentace lze omezit rozpočtovými pravidly, které nutí politiky internalizovat externality jejich rozhodnutí. Jednou z možností je nejprve hlasovat o výši rozpočtu a až poté o jeho alokaci (tzv. top-down budgeting). Jinou možností je posílit roli ministra financí jako strážce pokladny, případně oslabit možnost poslanců klást pozměňovací návrhy. V modelu vycházejícím z této tradice si ukážeme, že pravidla (zde omezení celkových výdajů) opravdu pomáhají snížit distributivní konflikt, nicméně za cenu snížení produktivních výdajů pod společensky optimální úroveň.

Alternativou pro modelování je ponechat zájmové skupiny, aby soupeřily o politiky pomocí příspěvků, což dnes tvoří učebnicový přístup v literatuře o zájmových skupinách (Grossman & Helpman 2001). I v této tradici dochází k tomu, že objem lobování a potažmo partikulárních výdajů klesá se zavedením „top-down budgeting“. Efektivita koordinace nicméně vyplývá z jiných mechanismů než je nekooperativní hra politiků: (a) politici, kteří navrhuje velikost celkových výdajů, internalizují ztráty z dobývání renty v očekávaném distributivním sporu (Mazza & van Winden 2002); (b) zájmové skupiny, které chtějí uspět, musí lobovat i pro zvýšení celkových výdajů, což ale nezlepšuje jejich relativní pozici v distributivním sporu (Dharmapala 1999).

2.2 Model

Model vychází z tradice nové politické ekonomie Perssona a Tabelliniho (2000), která za účelem jednoduchosti a explicitního řešení předpokládá symetrii skupin a kvazilineární užitek, přičemž se koncentruje na vliv volebního systému. Bez ohledu na rozpočtová pravidla uvidíme, že pro podobu rozpočtu budou klíčové dvě proměnné, *počet socioekonomických skupin* a *míra jejich koordinace*. Vyšší počet skupin snižuje rozsah, s jakým jednotlivé skupiny uvažují o mezních nákladech, spjatých s mezními výdaji. Vyšší koordinace vyplývá z menšího počtu stran, což je dáno celou řadou faktorů, především však volebním systémem; většinový systém nutí strany integrovat se, neboť malé strany s rozptýleným elektorátem se jen obtížně dostávají do parlamentu; naopak v proporčním systému je životaschopných více stran a mohou proto reprezentovat polarizovanější zájmy.

Předpoklady

Předpokládejme, že populace sestává z N homogenních zájmových skupin, $J \in 1, \dots, N$, normalizovaných na velikost 1. Užitečná funkce reprezentativního jedince budiž

$$U^J = 1 - t + H(g^J) + H(x), \quad (1)$$

kde t značí nediskriminační daň identickou pro všechny skupiny, g^J označuje skupinový statek a x je veřejný statek. Funkce $H(\cdot)$ je rostoucí, konkávní a dvojitě diferencovatelná. Vláda rozhoduje o alokaci výnosů z daní na skupinové statky a veřejný statek za podmínky vyrovnaného rozpočtu,

$$Nt = x + \sum_{1, \dots, N} g^J. \quad (2)$$

Společenské optimum

Utilitární společenské optimum maximalizuje součet užiteků:

$$(\mathbf{g}^{SO}, x^{SO}) \equiv \arg \max \sum_{1, \dots, N} U^J \quad (3)$$

Společenské optimum musí být symetrické, neboť konkávnost $H(\cdot)$ implikuje averzi k riziku:

$$\forall I \neq J, g^I \neq g^J : H(g^I) + H(g^J) < 2H[(g^I + g^J)/2] \quad (4)$$

Implicitní hodnoty optimálních hodnot pro (3) získáme z podmínek pro vnitřní optimum, kde dolní index označuje parciální derivaci prvního řádu:

$$\frac{\partial \sum U^J | \mathbf{g} = \text{const.}}{\partial t} = -N + N^2 H_x(x^{SO}) = 0 \quad (5)$$

$$\frac{\partial \sum U^J | x = x^{SO}}{\partial t} = -N + N H_g(g^{SO}) = 0 \quad (6)$$

Z (5) a (6) vyplývá, že

$$H_x(x^{SO}) = \frac{1}{N}, \quad \forall J : H_g(g^{SO}) = 1. \quad (7)$$

Politické rozhodování

Předpokládejme, že každou skupinu reprezentuje právě jedna strana. Mějme dva volební systémy, proporční a většinový/majoritní (rozlišené P/M). V každém systému je k sestavení vlády potřeba K stran, $K < N$, kdy v proporčním systému mohou strany kandidovat samostatně, zatímco ve většinovém systému musí být integrovány v předvolebních koaliciích. Předvolební koalici bude reprezentovat symbol $\Gamma \subset \{1, \dots, N\}$. Řekněme, že osamocená strana maximalizuje U^J , zatímco koalice maximalizuje $\sum_{\Gamma} U^J$, tj. disponuje prostředky k efektivnímu rozhodování ohledně společných zájmů. V tomto spočívá klíčový rozdíl mezi proporčním systémem, v němž se strany chovají striktně nekooperativně, a většinovým systémem, kde se strany koordinují předvolební integrací. Aby byl nekooperativní systém jednoznačně definován, uvažujme v případě proporčního systému, že každému požadavku každé vládní strany na zvýšení jakékoli výdajové položky musí být vyhověno (samozřejmě za cenu zvýšení společné daně).

Pravděpodobnost, že se strana J účastní vlády ve většinovém systému (jako součást vítězné *předvolební* koalice) označme p^J a pravděpodobnost, že se podílí na vládě v proporčním systému (jako součást vítězné *povolební* koalice), budiž q^J . Mediánové hodnoty označme $\tilde{p}$, $\tilde{q}$.

Dále rozlišme tři podoby rozpočtových procedur. Buď vláda není nijak omezena (*absence pravidel*), nebo podléhá výdajovému omezení schválenému všemi členy kabinetu (*výdajový plán*), nebo podléhá výdajovému omezení schválenému parlamentní většinou (*výdajový strop*). V případě obou typů výdajových omezení platí, že celkové výdaje nesmí překročit předem stanovenou hranici; díky vyrovnanému rozpočtu můžeme danou hranici vyjádřit jako maximální daň, $t \leq \bar{t}$.

Absence omezení, proporční systém

V nekooperativní rovnováze stran účastnících se vlády označme požadavky všech stran kromě J jako $\mathbf{g}^{-J}$ a x^{-J} . V optimu strany J platí

$$(g^J, x^J) = \arg \max 1 - \frac{x^{-J} + x^J}{N} - \frac{g^{-J} + g^J}{N} + H(g^J) + H(x^{-J} + x^J). \quad (8)$$

Z (8) vyplývá, že

$$H_x(x) = \frac{1}{N}, \quad \forall J \in \Gamma: H_g(g^J) = \frac{1}{N}, \quad \forall J \notin \Gamma: g^J = 0. \quad (9)$$

Všimněme si tří efektů: (a) dochází k *nadprodukcí* skupinových statků skupin, které se podílejí na vládě, (b) dochází k *nedostatečné produkci* statků skupin, které se na vládě nepodílejí a (c) *nedochází k distorzi* ve velikosti veřejných statků. Poslední efekt vyplývá čistě z kombinace aditivně separabilní užitkové funkce s proporční daní, výsledkem čehož je symetrie mezi mezními užitky a mezními náklady veřejných statků (N -tina přínosu vždy znamená N -tinu nákladů), což je podmínka identická společenskému optimu. Hodí se nám pro ilustraci ztráty efektivity spjaté se zavedením omezení, jak uvidíme níže.

Absence omezení, většinový systém

Koalice o K členech se chová optimálně vzhledem ke společným zájmům, tudíž stanoví symetrické skupinové výdaje, kde

$$(g^J, x) = \arg \max 1 - \frac{K}{N}(x + Kg^J) + KH(g^J) + KH(x^J). \quad (10)$$

Koalice internalizuje náklady v míře K/N ; čím rozsáhlejší koalice, tím vyšší internalizace nákladů a menší nadprodukce partikulárních výdajů, což lze nahlédnout na výsledku optimalizace pro g^J :

$$H_x(x) = \frac{1}{N}, \quad \forall J \in \Gamma: H_g(g^J) = \frac{K}{N}, \quad \forall J \notin \Gamma: g^J = 0. \quad (11)$$

Stejně jako v případě proporčního systému dochází k nadprodukcí skupinových statků, nicméně díky internalizaci nákladů je efekt mírnější. V případě absence omezení lze proto říci, že většinový systém vede k efektivnějšímu rozpočtu.

Výdajový plán

Tato modelová rozpočtová procedura má v realitě blízko ke střednědobému rozpočtovému rámci (viz oddíl 3.4), jehož podoba bývá předmětem konsenzu v celé vládní koalici. V případě většinového systému lze nahlédnout, že výdajový rámec je irelevantní, neboť koalice jedná vždy ve shodě (je disciplinována stranickou/předvolební integrací) a nemůže nic získat existencí této fiskální instituce. Přínos plánu by mohl nastat pouze v případě dynamické nekonzistence, kterou zde nemodelujeme.

V případě proporčního systému je situace odlišná. Strany se nejprve dohadují o výši závazného výdajového plánu/omezení $\bar{t}$, který musí schválit *shodou*; až poté nastává proces určování jednotlivých výdajů. Není vyloučeno, že se dohodnou na celkových výdajích, které budou nižší, než jaké by byly v případě absence omezení. Spočítejme nejprve rozpočet koalice pro jakýkoli výdajový plán $\bar{t}$. Pokud je vyšší než v situaci absence omezení, pak maximálních možných výdajů pochopitelně není dosaženo; omezení není svazující. Uvažujme tak pouze nižší celkové výdaje.

V rovnováze musí platit, že žádný hráč nemůže přerozdělit strukturu výdajů tak, aby přitom zvýšil svůj užitek, tudíž

$$\forall J \in \Gamma: H_g(g^J) = H_x(x^J) = H_x(x). \quad (12)$$

Z (12) vyplývá, že $\forall J: g^J = x$. Odsud je evidentní, že pokud je omezení svazující, musí být celkové výdaje nižší než při absenci pravidla; díky právě odvozené symetrii $g^J = x$

(platící v obou případech) vidíme, že rozpočtové omezení snižuje kromě partikulárních výdajů i výši veřejného statku. Koordinace partikulárních výdajů je dosaženo pouze za cenu nedostatečné produkce veřejného statku.

Jaká hodnota omezení $\bar{t}$ bude optimální pro každého člena vládní koalice? Díky symetrii $g^J = x$ ji lze vyjádřit jako optimální g^J , pro něž platí

$$(g^J, x) = (g^J, g^J) = \arg \max 1 - \frac{g^J}{N} - \frac{Kg^J}{N} + H(g^J) + H(g^J). \quad (13)$$

Ze (13) vyplývá, že

$$\forall J \in \Gamma: H_g(g^J) = H_x(x) = \frac{K+1}{2N}, \quad \forall J \notin \Gamma: g^J = 0. \quad (14)$$

Výdajový strop, proporční systém

Schválení výdajového stropu se liší od schválení výdajového plánu časováním; bývá přijat *před* sestavením vlády. Jednotlivé skupiny proto musí zvážit svoji pravděpodobnost účasti ve vládě, resp. pravděpodobnost, že dosáhnou na výdaj $g^J = x$. (Tato symetrie opět platí, protože platí pro jakkoli omezenou vládu v proporčním systému.) Optimální strop skupiny J proto splňuje

$$(g^J, x) = (g^J, g^J) = \arg \max E(U^J) = \arg \max 1 - \frac{g^J}{N} - \frac{Kg^J}{N} + H(g^J) + q^J H(g^J). \quad (15)$$

Konkrétně lze optimální výdajový strop charakterizovat výdaji

$$\forall J \in \Gamma: H_g(g^J) = H_x(x) = \frac{K+1}{N(1+q^J)}. \quad (16)$$

Strop se liší pro jednotlivé strany; s vyšší pravděpodobností účasti ve vládě roste mezní užitek, tzn. i optimální výdaje, potažmo optimální výdajový strop. Jelikož dohoda o výši stropu probíhá prostou většinou, bude Condorcetovým vítězem mediánový návrh, pro který platí:

$$\forall J \in \Gamma: H_g(g^J) = H_x(x) = \frac{K+1}{N(1+\tilde{q})}, \quad \forall J \notin \Gamma: g^J = 0. \quad (17)$$

Výdajový strop, většinový systém

Jednotlivé skupiny opět zvažují svoji pravděpodobnost účasti ve vládě. Nyní ale vědí, že disciplinovaná koalice stran nestanoví výdaje $g^J = x$, nýbrž výdaje, splňující

$$H_g(g^J) = KH_x(x). \quad (18)$$

Optimální výdajový strop každé skupiny je definován, kromě výše uvedené podmínky, následovně:

$$(g^J, x) = \arg \max E(U^J) = \arg \max 1 - \frac{x}{N} - \frac{Kg^J}{N} + H(g^J) + q^J H(g^J) \quad (19)$$

Optimum získáme podmínkou prvního řádu, do níž vložíme vztah $g_x^J \equiv \partial g^J / \partial x$, vyvozený teorémem implicitní funkce z podmínky (18). Konkrétně platí:

$$g_x^J \equiv \frac{\partial g^J}{\partial x} = K \frac{H_{xx}(x)}{H_{gg}(g^J)} > 0 \quad (20)$$

Schválený výdajový strop bude opět daný optimálním stropem mediánové skupiny a bude pro něj platit, že:

$$H_x(x) = \frac{1}{N} \left(\frac{g_x^J K + 1}{\tilde{p} g_x^J K + 1} \right), \forall J \in \Gamma: H_g(g^J) = \frac{K}{N} \left(\frac{g_x^J K + 1}{\tilde{p} g_x^J K + 1} \right), \forall J \notin \Gamma: g^J = 0. \quad (21)$$

Všimněme si, že díky $\tilde{p} < 1$ platí

$$\frac{g_x^J K + 1}{\tilde{p} g_x^J K + 1} > 1. \quad (22)$$

Srovnání

Tabulka č. 1 obsahuje rozpočty alokace ve všech šesti případech. Indexy P/M označují typ volebního systému a ABS používám pro absenci omezení, což je mód, který společně se sociálním optimem SO poskytuje referenční hodnoty.

Tab. č. 1: Rozpočty

	$H_x(x)$	x	$J \in \Gamma: H_g(g^J)$	$J \in \Gamma: g^J$	$J \notin \Gamma: g^J$	t
SO	$\frac{1}{N}$	$x = x^{SO}$	1	$g = g^{SO}$	g^{SO}	t^{SO}
PR, ABS	$\frac{1}{N}$	$x = x^{SO}$	$\frac{1}{N}$	$g = g^{P,ABS} > g^{SO}$	0	$t^{P,ABS}$
MR, ABS	$\frac{1}{N}$	$x = x^{SO}$	$\frac{K}{N}$	$g = g^{M,ABS} < g^{P,ABS}$	0	$t^{M,ABS}$
PR, plán	$\frac{K+1}{2N}$	$x < x^{SO}$	$\frac{K+1}{2N}$	$g^{SO} < g < g^{P,ABS}$	0	$t < t^{P,ABS}$
MR, plán	$\frac{1}{N}$	$x = x^{SO}$	$\frac{K}{N}$	$g = g^{M,ABS}$	0	$t^{M,ABS}$
PR, strop	$\frac{K+1}{N(1+\tilde{q})}$	$x < x^{SO}$	$\frac{K+1}{N(1+\tilde{q})}$	$g^{SO} < g \ll g^{P,ABS}$	0	$t \ll t^{P,ABS}$
MR, strop	$\frac{1}{N} \frac{g_x^J K + 1}{\tilde{p} g_x^J K + 1}$	$x < x^{SO}$	$\frac{K}{N} \frac{g_x^J K + 1}{\tilde{p} g_x^J K + 1}$	$g^{SO} < g < g^{M,ABS}$	0	$t < t^{M,ABS}$

Co vyplývá ze srovnání?

- Rozpočtová pravidla dokáží snížit partikulární výdaje, a to bez ohledu na typ politického systému.
- Za snížení partikulárních výdajů částečně platíme snížením množství ostatních výdajů. Proto nelze jednoznačně říci, že silnější omezení je vždy lepší.
- Funkce rozpočtových pravidel se liší podle způsobu koordinace zájmových skupin, která je dána stranickým, resp. volebním systémem. V proporčním systému fungují již výdajové rámce dohodnuté v rámci koalice a mohou být i optimem, ve většinovém systému je ke zvýšení efektivity nutný výdajový strop.
- Srovnání celkových výdajů se situací společenského optima v jakémkoli volebním systému není triviální a závisí na na elasticitě mezního užítku z veřejných výdajů. Nicméně tato vlastnost není nijak klíčová.

Model potvrzuje klasický závěr, etablovaný i empiricky (Persson a Tabellini 2003, 2004, 2005), že většinový systém snižuje výdaje na veřejné statky a relativně zvyšuje výdaje na lokální statky. Analyzuje *přímý efekt* volebního systému (skrze fragmentaci), tzn. jak ovlivňuje četnost koaličních vlád. Teoreticky existuje i *nepřímý efekt* volebního systému v podobě dopadu na soutěživost v jednotlivých obvodech, který modelují Persson a Tabellini (2000) či Milesi-Ferreti *et al.* (2002); Persson, Roland, Tabellini (2005) nicméně zjišťují, že prakticky veškeré zvýšení výdajů spjaté s proporčním systémem jde na vrub fragmentaci (tzn. četnosti koaličních vlád), nikoli na vrub soutěživosti v rámci obvodů.

3. Empirie

Literatura o vlivu fragmentovaného politického rozhodování na fiskální politiku je dnes mimořádně rozsáhlá; mezi klasické studie patří Roubini a Sachs (1989a, 1989b), Perotti & Kontopoulos (2002), Ricciuti (2004) či Woo (2003). Zajímavé je, že fragmentace se týká kromě počtu stran či ministrů ve vládě i např. bikameralismu (Heller 1997). Hlavní rozdíly spočívají v proměnné, jež indikuje fragmentaci; může jí být přímo počet poslanců (Bradbury, Crain 2001), počet stran ve vládě (Roubini, Sachs 1989a), počet výdajových ministerstev (Kontopoulos & Perotti 2002), počet stran v parlamentě (Volkerink, De Haan 2001) nebo nestabilita vlád jako indikátor fragmentace v čase (Woo 2003).

Na tyto studie navazují empirické studie o vlivu rozpočtových pravidel na fiskální politiku, které se snaží dokázat, že pravidla snižují neblahé efekty fragmentace. Empirická evidence o přínosech rozpočtových pravidel existuje globálně (Woo 2003), pro západoevropské ekonomiky (Hallerberg & von Hagen 1999, Hallerberg *et al.* 2006), Latinskou Ameriku (Alesina *et al.* 1999, Stein *et al.* 1999, Filc & Scartascini 2005), jednotlivé země jako je Belgie (Stienlet 2000), Švédsko (Molander 2000), Německo (Strauch & von Hagen 1999) či Argentina (Abuelafia *et al.* 2005), pro municipality v Norsku (Hagen a Vabo 2005), ve Vlámku (Ashworth *et al.* 2005), případně pro asijské ekonomiky (Lao-Araya 1997). Tato linie výzkumu navíc podnítila OECD a Světovou banku k vytvoření vlastního dotazníku a kódovacího systému rozpočtových procedur (OECD 2003).

3.1 Postkomunistické země

Co se týče postkomunistických zemí, zejména nových členských zemí EU, evidenci o rozpočtových pravidlech lze nalézt ve Branson *et al.* (1998), Gleich (2003), Yläoutinen (2004), Gregor (2004), Fabrizio a Mody (2006) a Zápál (2007). Zaměřme se na nejméně studii z uvedené řady, z pera ekonomů MMF Fabrizio a Modyho, publikovanou v říjnu roku 2006 v časopise *Economic Policy*. Na ní lze demonstrovat možné metodologické problémy.

Korektní kódování procedur?

Především není zanedbatelná konstrukce indexu rozpočtových procedur. Fabrizio a Mody (2006) vycházejí z kódovací strategie Gleicha (2003). Diskusant Giancarlo Corsetti k ní kriticky poznamenává, že agregace je v zásadě „ad hoc a arbitrární“ (Fabrizio & Mody 2006, 728). Gleich (2003) sice testoval robustnost indexu vzhledem k alternativním vahám, nicméně Yläoutinen (2004a, str. 47) ukazuje, že problém může být skrytý už ve výběru procedur. Na vlastních datech srovnává kódovací strategie Gleicha (2002), Hallerberga *et al.* (2001) a své kódování. Tabulka č. 2 převzatá z jeho textu ukazuje, že ve srovnání s ostatními vychází Gleich (2002) relativně nejhůře.

Tab. č. 2: Srovnání vlivu indexů na primární bilanci (OLS)

	Yläoutinen (2004a)			Hallerberg <i>et al.</i> (2001)			Gleich (2002)		
	(1)	(2)	(3)	(1)	(2)	(3)	(1)	(2)	(3)
konstanta	-8,81*** (1,56)	-3,92** (1,72)	-4,92*** (1,14)	-8,66*** (1,63)	-3,98** (1,42)	-4,92*** (1,14)	-7,03** (1,73)	-5,89*** (1,43)	-8,91*** (1,78)
MFD	0,76** (0,26)			0,65** (0,26)			0,35 (0,33)		
PL		-0,61** (0,28)			-0,79*** (0,25)			0,06 (0,16)	
MFI			0,64*** (0,18)			0,64*** (0,18)			0,70** (0,29)
y	0,49** (0,10)	0,57** (0,13)	0,56*** (0,12)	0,51*** (0,11)	0,52*** (0,11)	0,56*** (0,12)	0,49*** (0,11)	0,52*** (0,12)	0,43** (0,09)
U	0,09 (0,09)	0,05 (0,09)	-0,23** (0,11)	0,07 (0,09)	0,08 (0,08)	-0,23** (0,11)	0,03 (0,10)	0,03 (0,10)	-0,02 (0,10)
R ²	0,37	0,28	0,37	0,30	0,37	0,37	0,24	0,21	0,30
N	40	40	40	40	40	40	40	40	40

Zdroj: Yläoutinen (2004a), Tabulka 5.5, str. 47

V této souvislosti je nutné zmínit předpoklad aplikované literatury, podle níž se efekt jednotlivých omezení kumuluje (von Hagen 2005, Hallerberg 2004). Moderní analýza z oblasti nové politické ekonomie ale ukazuje, že celá řada procedur může mít nečekané efekty; například hlasování o celkových výdajích před hlasováním o alokaci může vést k navýšení celkových výdajů (Earhart *et al.* 2006, Serritzew 2005, Dharmapala 1999, 2003). Jindy se omezení neintuitivně kombinují (např. veto prezidenta a možnost podat pozměňovací návrh – Primo 2006). Některá omezení se zdají být redundantní; Wehner (2007) argumentuje, že legislativní instituce nevykazují vliv na veřejné finance; obdobně Fedeli & Forte (2006) na příkladu Itálie ukazují, že omezení pozměňovacích návrhů parlamentu nevede k žádoucímu snížení výdajů či deficitu.

Význam korektního kódování se navíc zvyšuje nejen s pokrokem v teorii, nýbrž i díky bezprecedentnímu rozšíření databáze rozpočtových pravidel. Aktuální databáze OECD a Světové banky (OECD 2003) obsahuje cca 300 položek, což je o řád více než pokrývají i studie poslední generace; například Hallerberg *et al.* (2006) kódují 19 položek a Fabrizio & Mody (2006) pouze 12 položek.

Korektní data? Příklad etnolingvistického štěpení

Nezanedbatelnou roli v regresích o roli fiskálních procedur na rozpočtové výsledky hrají kontrolní proměnné, které jsou ve zkoumaném období relativně stabilní. Jednou z nich je etnolingvistická struktura zemí, resp. její rozštěpenost. Proč je nezanedbatelná? Na druhé straně ovlivňuje podobu volebního systému, konkrétně jeho proporcčnost; více rozštěpené země vykazují proporcčnější systém (Persson, Roland, Tabellini 2005). Fabrizio a Mody (2006) se konkrétně zajímají o citlivost přebytku/deficitu rozpočtu na cyklus s ohledem na politické, rozpočtové proměnné. Ve dvou modelech z šesti je štěpení signifikantní a nemění vliv rozpočtových procedur (*ibid.*, 715).

Autoři vycházejí z indexů etnolingvistického štěpení od Alesiny *et al.* (2003), což je varianta Herfindahlova indexu, $FRAC_j = 1 - \sum_{i \in N} (s_i^j)^2$, kde s_i^j označuje podíl i -té skupiny (jazykové, etnické) v populaci j . Zarážející jsou vysoké hodnoty indexu pro jinak homogenní středoevropské země, zejména pro Českou republiku a Polsko. V případě ČR vycházejí Alesina *et al.* (2003) ze sčítání obyvatel z roku 1991, kdy se 13,2% obyvatel prohlásilo za moravskou národnost. V roce 2001 šlo ale už jen o 3,7%. Index z roku 1991 se tak liší od indexu z roku 2001 dramaticky, z 0,32 klesá na 0,18, v případě, že použijeme jazykové štěpení, klesá až na 0,11 (ČSÚ 2006). Tentýž problém nastává u Polska (lze slezanství klasifikovat jako národnost?) anebo u Slovinska, kde se rozlišují muslimové od Bosňáků, od občanů, kteří se deklarovali jako občané Bosny, dále existují virtuální identita Jugoslávce,

odlišná od Srba a Černohorce; i se započtením těchto virtuálních identit klesá index Slovinska z 0,22 na 0,16 (SORS 2004).

Jedna velikost pro všechny?

Další problém související s kódováním, kterého si všímá i Corsetti (Fabrizio & Mody 2006, 727), je různost způsobů, jakými řešit fragmentaci rozpočtového procesu. Konkrétně lze buď centralizovat rozhodování anebo vyjednat mezi aktéry závazné agregátní cíle. S tím se pojí i nejasnost ohledně optimálních pravomocí parlamentu, respektive rozpočtového výboru. K tomu je nicméně nutné vycházet z explicitní teorie vícera optimálních podob či módů rozpočtových procedur.

S tímto přístupem přicházejí Hallerberg & von Hagen (1999). V nejnovější podobě jejich teorie (Hallerberg *et al.* 2006) se lze setkat s explicitním rozlišením mezi dvěma druhy pravidel, delegačními a kontraktuálními. Delegační pravidla posilují autoritu či diskreci ministra financí jako osoby internalizující externalitu partikulárních výdajů. Kontraktuální pravidla vyžadují širokou dohodu o rozpočtových cílech a její vynucování; klasickým příkladem je víceleté rozpočtové plánování. Proto lze rozlišit dvě optimální podoby rozpočtových pravidel, tzv. *delegaci* a *kontrakt*. Delegace sestává z delegačních pravidel ve fázi schvalování i implementace. Kontrakt sestává z kontraktuálních pravidel ve fázi schvalování a z delegačních pravidel ve fázi implementace.

Která země má mít jaký mód? Hallerberg & von Hagen (1999) argumentují jednoduše: málo fragmentované stranické systémy vedou k jednobarevným či málo početným kabinetům; naopak vysoce fragmentované stranické systémy vedou ke kabinetům s vyšším počtem stran. Delegace není problémem v jednobarevném kabinetu, neboť revoltující ministři, kteří se dostanou do sporu s ministrem financí, lze disciplinovat stranickými mechanismy. S disciplínou ale nelze počítat v koaličním kabinetu, kde spor ministra financí a výdajového ministra může znamenat zároveň spor stran. Premiér, řešící spor koaličních stran, nemůže ministři kredibilitně hrozit rezignací, pokud nechce ohrozit životaschopnost celé koalice. Zranitelnost vícečetných kabinetů pak znamená, že ke koordinaci zájmů lze docházet spíše dohodou o rozpočtových cílech než delegací.

I v případě rozlišení dvou optimálních typů přetrvávají minimálně dva problémy:

- a) Pozice menšinových vlád. V původní verzi (Hallerberg, von Hagen 1999) připisují autoři zemím s menšinovými vládami kontraktuální mód, i když fragmentace kabinetu je poměrně nízká. Tento ohled v novější studii mizí. Pro příklad České republiky se ale jedná o navýsost klíčovou záležitost; zejména v letech 1998-2002 znamenala menšinová vláda jedné strany nulovou ideologickou disperzi, nicméně neindikovala autonomii v rozpočtovém procesu. Právě na příklad České republiky lze nahlédnout dilemata optimálního designu procedurálních rozpočtových pravidel.
- b) Optimální role Parlamentu, zejména v kontraktuálním módu. Podrobná analýza indexu od Gleicha (2003), resp. Fabrizio a Mody (2006), ukazuje, že v této otázce není jistota; určité prvky posilující parlament jsou kódovány jako zlepšení (zejména ve fázi implementaci), jindy jako zhoršení (zejména v přípravné fázi). Wehner (2007) s pomocí rozpočtových dat OECD a Světové banky (OECD 2003) přitom tvrdí, že role parlamentních institucí je celkově zanedbatelná. Teoretická nejistota přitom trvá v situaci, kdy skutečná variabilita parlamentních pravomocí je vysoká (Lienert 2005).

Kódování subindexů

Metoda kódování indexů se stává diskutabilní i v případě, kdy se soustředíme na subindexy, odrážející teorii o různých optimálních módech. Překryv mezi různě konstruovanými indexy je neúplný dokonce i v případě literatury, která na sebe úzce personálně i strategicky navazuje. Při porovnání pravidel v indexu Gleicha (2003) s delegačními pravidly Hallerberga *et al.* (2006), definovanými v jejich delegačním indexu, se ukazuje, že Gleichův index postihuje pouze 0,73 nového indexu. Kontraktuální index je zcela irrelevantní, neboť Gleich (2003) dané procedury nijak nesleduje. (Konkrétní výpočet překryvu obsahuje tabulka č. 9 v příloze.)

3.2 Fragmentace

Měřítka fragmentace

Čím více autonomních hráčů, tím hůře. Měřit autonomii je nicméně obtížné: jsou autonomní strany, koalice, ministři? Zejména v parlamentním režimu, kde strany utvářejí koalice s cílem obsadit exekutivní posty, existují silné podněty ke stranické disciplíně; není ale zcela zřejmé, kdy disciplína přestává být dostatečná a co ovlivňuje vyjednávací pozici poslanců, kteří hlasují proti vlastní straně či koalici. Z těchto důvodů je měřítek fragmentace celá řada. Klasickým měřítkem fragmentace je pravděpodobnost, že náhodný výběr dvou prvků z dané množiny, kdy každý prvek má určitou vlastnost, vybere prvky se stejnou vlastností. Pro případ poslanců rozdělených mezi politické strany lze definovat *efektivní počet parlamentních stran* jako převrácenou hodnotu Herfindahlova (či Herfindahl-Hirschmannova) indexu, v politologickém žargonu známou též jako Laakso-Taageperův index. Označme množinu stran v dolní komoře N a p_i podíl poslanců jednotlivé strany $i \in N$.

Pak $ENPP = \left(\sum_N p_i^2\right)^{-1}$. Mírnou úpravou lze definovat *koncentraci kabinetu*, kdy měříme pravděpodobnost, že při náhodném výběru dvou poslanců budou oba ze stejné koaliční strany. Je-li K množina koaličních stran, $K \subseteq N$, pak $CC = \sum_K p_i^2$.

Politická koheze (COH) je alternativní index Roubiniho and Sachse (1989), kde 0 označuje většinovou vládu jediné strany, 1 většinovou vládu dvou stran, 2 většinovou vládu tří a více stran a 3 označuje menšinovou vládu.

Soustředit se lze i na fragmentaci v čase, tzn. nestabilitu: *stranická dominance* je relativní část volebního období, v jakém se hlavní (největší) strana podílela na vládě (Hallerberg 2004). Vykazuje nicméně malou variabilitu, neboť až výjimky se rovná jedné. *Stabilita kabinetu* je fragmentace v čase; v každém roce se počítá 1, má-li kabinet stejného premiéra a 0 pokud je rozpuštěn. *Efektivní reprezentace* je podíl hlasů ve volbách případných koaličních stranám.

Lze zvolit i sofistikovanější indexy fragmentace. *Disperze hlasovací moci* analyzuje vyjednávací pozici stran na základě tzv. hlasovací moci (Turnovec 2004), konkrétně se jedná o standardní odchylku distribuce Banzhafova indexu (Huber *et al.* 2003). *Počet ministrů* s autonomní výdajovou pravomocí sledují Kontopoulos a Perroti (2002). Lze se soustředit i na *fragmentaci opozice* (Ricciuti 2004). *Ideologická vzdálenost* či *disperze vládní koalice* bývá rovněž indikátorem (Volkerink & de Haan 2001); Hallerberg *et al.* (2006) používají v této souvislosti indikátor založený na populární databázi amerického politologa George Tsebelise o tzv. veto aktérech.

Fragmentace v nových členských zemích (EU-10), 1992-2003

Výše uvedené indexy fragmentace aplikuji na deset nových členských zemí z roku 2004 (výchozí data lze nalézt v příloze ke Gregor 2004). Jejich variabilita může napovědět, v jakém ohledu je fragmentace významná, tzn. jaký mód bude optimální, vycházíme-li z normativní představy podmíněně optimální delegace vs. podmíněně optimálního kontraktu.

Tabulka č. 3 obsahuje pořadí zemí podle průměrných hodnot indikátorů fragmentace za roky 1992-2003 (rok 1992 znamenal v řadě zemí volby, kterých se účastnily politické strany, nikoli lidová hnutí). Roky byly počítány podle data voleb, např. od května/června či října/listopadu.

Tab. č. 3: Relativní fragmentace parlamentu a vlád, průměr 1992-2003

		CZE	EST	HUN	LAT	LIT	POL	SLO	SVK	MLT	CYP
Kabinet - velikost	Počet koaličních stran	3.	7.	4.	10.	2.	5.	9.	8.	1.	6.
	Politická koheze	10.	9.	3.	6.	4.	5.	8.	7.	1.	2.
	Koncentrace kabinetu	8.	9.	2.	7.	3.	4.	10.	6.	1.	5.
Kabinet - stabilita	Stranická dominance	1.-7.	1.-7.	1.-7.	1.-7.	9.	1.-7.	1.-7.	8.	1.-7.	10.
	Stabilita kabinetu	3.-4.	5.-6.	1.-2.	9.	3.-4.	10.	5.-6.	7.	1.-2.	8.
Parlament - velikost	Počet parlamentních stran	3.	6.	7.	5.	10.	9.	8.	4.	1.	2.
	Efektivní počet parl. stran	5.	8.	4.	9.	3.	7.	10.	6.	1.	2.
	Efektivní reprezentace	10.	7.	5.	1.	9.	8.	2.	6.	4.	3.

Zdroj: Gregor (2004)

Za celkově málo fragmentované a stabilní lze z postkomunistických zemí označit pouze Maďarsko (ze středomořských zemí jak Maltu, tak Kypr), naopak vysokou fragmentaci vykazovalo Polsko, Estonsko, Lotyšsko, Slovinsko a Slovensko. Česká republika a Litva jsou v rozmezí. Konkrétně Česká republika se jeví jako ideální kandidát pro tzv. smíšený mód, o kterém bohužel Hallerberg *et al.* (2006) již mluví. K podobnému závěru dospěl Yläoutinen (2004b), který se pokusil o klasifikaci postkomunistických zemí na základě socioekonomických štěpení (cleavages) a volebních systémů. Podle jeho závěrů na jedné straně tvoříme homogenní zemi (vhodné pro delegaci), na straně druhé vykazujeme bezprecedentní podíl menšinových vlád (odpovídající kontraktu).

Co se týče České republiky, z Tabulky č. 3 lze usoudit, že vykazuje relativně malý počet hráčů v parlamentu (viz proměnné Parlament-velikost). Když už vznikne kabinet, je relativně udržitelný (Kabinet-stabilita). Kabinety o malém počtu stran jsou ale bezprecedentně často menšinové (Kabinet-velikost). Míra reprezentace koaličními stranami je proto nízká, což se ale díky koncentrované volební soutěži výrazně změnilo v posledních volbách (2006), které data už nezahrnují.

3.3 Pozice ministra financí a parlamentu

Co uvádí pětice studií, které se zabývalo daty pro středo- a východoevropské země, o relativní pozici České republiky s ohledem na indexy rozpočtových pravidel? Výsledky shrnují Tabulky č. 4-7. Nejprve vezměme dvě vzájemně úzce související studie, Gleicha (2003) a Fabrizio & Modyho (2006). Tabulka č. 4 udává relativní pozici ČR mezi deseti postkomunistickými zeměmi podle kódování těchto autorů.

Tab. č. 4: Pořadí České republiky (Gleich 2003; Fabrizio & Mody 2006)

Subindexy (N = 10)	Gleich 2003	F&M 2006
Pozice ministra financí při přípravě	5.-6. ²	5.-7.
Pozice ministra financí při implementaci	10.	5.-10.
Pozice ministra financí k parlamentu	1.	2.-4.
Celkový index	5.	5.

Zdroj: Gleich (2003), Tabulka č. 2, str. 25; Fabrizio & Mody (2006), Tabulka A2, str. 735

Vzhledem k mediálním diskusím o roli parlamentu je pozoruhodné, že právě pozice ministra financí k parlamentu je relativně nejsilnější ministrovou kompetencí. Čistě tento fakt dokonce výrazně zvyšuje celkový index. V tomto ohledu realističtější pohled nabízí Yläoutinen (2004a) v Tabulce č. 5; ačkoli rovněž vychází z Gleichovy studie, obohacuje data o ČR spoluprací s Parlamentním institutem a namísto roku 2001 končí rokem 2003.

² Gleich (2003, str. 25) uvádí 2. místo, ale jedná se o evidentní překlep, vzhledem k tomu, že 1.-2. pozice je obsazena Litvou a Bulharskem a naopak vedle Polska chybí další země na 5.-6. pozici.

Tab. č. 5: Pořadí České republiky (Yläoutinen 2004a)

Subindexy	Celkem N = 25	Nové země N = 10
Pozice ministra financí při rozhodování	23.-24.	8.-9.
Pozice ministra financí při implementaci	17.-23.	6.-9.
Pozice parlamentu	15.-18.	5.-7.
Plánování (rozpočtové rámce)	15.-21.	10.

Zdroj: Yläoutinen (2004a), Tabulky 4.1-4.4, str. 34-6

Čím se liší od svého předchůdce? Podle Gleicha je český ministr financí průměrně silný při návrzích a parlament jej prakticky neomezuje. Podle Yläoutinena je český ministr financí v návrzích naopak velmi slabý, i když čelí poměrně slabému parlamentu.

Stejnou otázkou se zabývám ve studii, která předchází tomuto článku (Gregor 2004); vycházím z dotazníků rozeslaných na ministerstva financí v osmi nových členských zemích od roku 2004. Potvrzuji závěry Yläoutinena (2004a), konkrétně relativně velice slabou pozici ministra financí v návrhové, přijímací i implementační fázi, k tomu relativně slabou pozici parlamentu. Pravidla při šocích neposkytují varianci pro dostatečný úsudek.

Tab. č. 6: Pořadí České republiky (Gregor 2004)

Subindexy	N = 8
Ministr financí v kabinetu	8.
Vliv parlamentu při rozhodování	5.-7.
Ministr financí při implementaci	5.-6.
Pravidla při náhlých šocích	1.-5.
Vliv parlamentních výborů při implementaci	6.

Zdroj: Gregor (2004)

Zajímavý pohled na nedávné změny v českém rozpočtovém procesu nabízí Zápal (2007, str. 19), který aplikoval klasický strukturální index a index omezení od von Hagen (1992). S pomocí indexů srovnává institucionální dopad rozpočtové reformy Sobotkovy administrativy z let 2003-2004 s daty EU-12, převzatými z von Hagen (1992). Nejedná se proto o časově srovnatelné položky; na druhou stranu ale existuje podobnost přinejmenším v tom ohledu, že se v obou případech jednalo o startovací pozici před fiskální konsolidací, v případě veřejných financí České republiky ještě před zahájením střednědobého rozpočtového cílování. Zápal ukazuje, že reforma posunula rozpočtový proces směrem ke kontraktuálnímu módu, nicméně za cenu zhoršení delegace. Konkrétně podle *indexu omezení* stoupáme z 10. na 7. místo (ze 13 zemí), přičemž podle *strukturálního indexu* klesáme z 6. na 7. místo.

Konečně posledním pokusem je aplikace nejnovější kódování Hallerberga *et al.* (2006) na vlastní data, případně na data Fabrizie a Modyho (2006). Výhodou je, že lze provést srovnání starých i nových členských zemí EU. Při dohledávání chybějících dat jsem využil konzistence tradice spjaté s Jürgenem von Hagenem, jehož index stál v pozadí obou studií. Index delegace bylo možné v případě postkomunistických zemí dekomponovat na kabinetní vyjednávání (8. místo), parlamentní souhlas (1. místo) a implementaci (7. místo); celkově dává 5. místo, viz Tabulka č. 7. Konkrétní data lze nalézt v příloze.

Tab. č. 7: Pořadí České republiky (Hallerberg *et al.* 2006, kompilace)

	N = 8	N = 23
Index delegace	5.	21.
Index pravidel	1.-5.	8.-12.

Co lze proto ze srovnání vyvodit? V rámci postkomunistických zemí je index delegace ČR pod průměrem, index pravidel mírně nad průměrem, nicméně bez variability. V rámci EU-23 se ale rysuje zcela jiný obrázek: *delegace je hluboce pod průměrem a pravidla naopak vysoce nad průměrem*. Ministr financí je slabý; pokud mu něco může napomoci s disciplínou, měly by to být střednědobé rozpočtové plány.

3.4 Střednědobé výdajové rámce

Charakteristickým rysem kontraktuálního módu je existence střednědobého výdajového či rozpočtového rámce (SDVR), na jehož formulaci se může účastnit Parlament (resp. opozice). Omezuje výdaje tak, že rozpočet v roce t obsahuje výdajové limity pro rozpočty v letech $t + 1$, $t + 2$, případně i dále. Tyto limity tvoří základ pro tvorbu rozpočtů a jejich navýšení by mělo být schváleno parlamentem.

Podoba výdajových rámců není uniformní. Ve starých členských zemích se liší v délce horizontu, který sahá od tří do pěti let (Belgie a Lucembursko), či v makroekonomických odhadech (v Nizozemí pevné, v ostatních zemích přizpůsobitelné na základě konzistentního makroekonomického modelu). Odlišná je míra závazku plánu od pouze indikativního (5 zemí, Španělsko, Řecko, Itálie, Dánsko, Irsko), po slabě politický (5 zemí, Rakousko, Německo, Francie, Finsko, Velká Británie) až silně politický (5 zemí, země Beneluxu, Švédsko, Portugalsko). Liší se i volba omezených fiskálních veličin (čistě výdajů nebo výdajů i deficitů zároveň).

Zavedení SDVR v postkomunistických zemích bylo iniciováno Evropskou unií, nicméně bylo oceněno i dalšími institucemi. Mezinárodní měnový fond (IMF 2004) se v aktualizaci zprávy o rozpočtové praxi ČR věnoval mj. změně rozpočtových pravidel v podobě zavedení víceletého rozpočtového plánování, které má „... význačně posílit rozpočtové plánování a realizaci“ (IMF 2004, str. 7). Již Branson *et al.* (1998) argumentovali, že silnější závazek k výdajovým cílům v přípravné fázi by výrazně zlepšil fiskální výhled středně- a východoevropských zemí.

Nezávaznost a krátkodobý horizont se ale ukazují být hlavními omezeními střednědobého plánování. Fiskální výhled MF ČR 2007 (MF ČR 2007) ukazuje, že stanovené rámce se v letech 2005-2006 nepodařilo dodržet (viz Tabulka č. 8). Překročení nad rámec povolených úprav činilo pro rok 2006 24,4 mld Kč, pro rok 2007 kumulativně 77 mld Kč (20,4+56,6 mld Kč) a pro rok 2008 zatím 56,8 mld Kč.

Tab. č. 8: Úpravy výdajových rámců pro rozpočty 2006-2008 (mld Kč)

		2006	2007	2008
2005	schválené rámce	994,0	975,0	1011,9
	povolené úpravy	5,7	-46,7	
	překročení	24,4	20,4	
2006	schválené rámce		1095,2	1070,7
	povolené úpravy		63,6	2,0
	překročení		56,6	56,8

Zdroj: Ministerstvo financí ČR (2007), Fiskální výhled České republiky, str. 33

Nejedná se o ojedinělý problém. Fungování SDVR lze ověřit v zemích, kde tradice střednědobých plánů sahá daleko před Maastrichtskou smlouvu a Pakt stability a růstu (čl. 9). Konkrétně v Německu již od roku 1967 existuje tzv. „Mifrifri“ (mittelfristige Finanzplanung). Heinemann (2005) ukazuje, že Mifrifri trpí nadhodnocením příjmů a podhodnocením výdajů. Indikací je i fakt že zatímco reálné výdaje sledují volební cyklus, rozpočtové plány nikoli. Plány se jednoduše ukazují být irelevantní; na existenci téhož efektu irelevance pro středně- a východoevropské země poukazují Zápal a Schneider (2006). SDVR nesplnily očekávání a nominálně silná kontraktuální pravidla jsou fakticky slabá.

4. Závěr: Design rozpočtových pravidel

Tento text představil teorii a empirii vlivu rozpočtových pravidel na veřejné finance, s důrazem na pozici České republiky. Indikátory fragmentace pro ČR ukazují na *relativně stabilní vlády* (v rámci volebních období 1992-2002) a *četné menšinové vlády* s proměnlivou podporou. Pomocí pěti různých indexů rozpočtových pravidel jsme identifikovali *slabého ministra financí* především při přípravě, *slabý Parlament*, nominálně významné, ale *fakticky nezávazné rozpočtové plány*. Reforma rozpočtového procesu z let 2003-2004 se zdá směřovat zemi ke kontraktuálnímu módu, nicméně nelze tvrdit, že by tohoto módu bylo dosaženo v úplnosti.

Z teorie a empirie vyplývají dva scénáře, jak zefektivnit rozpočtová pravidla centrální vlády týkající se přípravy a realizace státního rozpočtu.³ První scénář je **delegační**: ministr financí pochází z dominantní vládní strany, má silnější postavení v kabinetu; pozměňovací návrhy poslanců jsou oslabené. Scénáři by napomohla změna volebního systému směrem k většinovému systému. Posílení delegace lze dále dosáhnout zavedením konkrétních institucí:

- právo ministra financí navrhnout stropy pro kapitoly, které odhlasuje kabinet a poté budou základem pro návrhy ministrů
- možnost premiéra vetovat konkrétní výdajový návrh
- možnost ministra financí zadržet výdaje, dojde-li k překročení deficitu
- omezení disponibilních prostředků ministerstva (cash limit)
- nemožnost převést nepoužité fondy do dalších let

Druhý scénář je **kontraktuální**; identita ani pozice ministra financí se nemění. Klíčové pro funkčnost kontraktuálního módu je přítomnost sankčního mechanismu při SDVR. Posílení kontraktu lze dosáhnout následovně:

- právo parlamentu rozdělit dodatečné daňových příjmy, ať dojde nebo nedojde k odchylce od plánovaného deficitu,
- přesuny mezi kapitolami vyžadují schválení parlamentu
- střednědobé plány se závaznějšími konsekvencemi
- tvorba střednědobých plánů na základě konzistentního makroekonomického modelu

Rozhodnutí o podobě rozpočtových pravidel je strategickým institucionálním rozhodnutím, které může ovlivnit kvalitu rozpočtové politiky na řadu let. Pokud dojde k reformě volebního systému a dalšímu provázání politických stran, pak optimálním módem k řešení problému fragmentace bude jednoznačně delegace. Pokud k reformě nedojde, pak lze uvažovat o kontraktu i delegaci.

5. Literatura

Abuelafia, A., Berenztein, S., Braun, M. a L. di Gresia L. (2005). „Who Decides On Public Expenditures? A Political Economy Analysis Of The Budget Process: The Case Of Argentina“. Inter-American Development Bank, Economic and Social Study Series, RE1-05-007.

Alesina, A., R. Hausmann, R. Hommes a E. Stein (1999). „Budget institutions and fiscal performance in Latin America“, *Journal of Development Economics*, 59(2), 253-273.

Alesina, A., A. Devleeschauwer, W. Easterly, S. Kurlat a R. Warciarg (2003). „Fractionalization“, *Journal of Economic Growth*, 8(2), 155-194.

³ Nezabývám se jinak významnými otázkami transparence mimorozpočtových fondů, rolí NKÚ, rozpočty krajů a obcí či programovým financováním.

- Ashworth, J., B. Geys a B. Heyndels (2005). „Government Weakness and Local Public Debt Development in Flemish Municipalities“, *International Tax and Public Finance*, 12, 395–422.
- Branson, W. H., Macedo J. G., von Hagen J. (1998). „Macroeconomic Policy and Institutions During the Transition to European Union Membership“, NBER Working Paper, 6555.
- Český statistický úřad (ČSÚ) (2006). Demografická příručka 2006. Web: <http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/publ/4032-06-2006>
- Dharmapala, D. (1999). „Comparing tax expenditures and direct subsidies: the role of legislative committee structure“, *Journal of Public Economics*, 72, 421-454.
- Dharmapala, D. (2003). „Budgetary policy with unified and decentralized appropriations authority“, *Public Choice*, 115, 347–367.
- Earhart, K., Gardner, R., von Hagen, J., a C. Keser (2006) „Budget Processes: Theory and Experimental Evidence“, CAEPR Working Paper 2006-09.
- Fabrizio, S. and A. Mody (2006). „Can budget institutions counteract political indiscipline?“, *Economic Policy*, 48, October 2006, 689-740.
- Fedeli, S. a F. Forte (2006). The role of the amending power in the Italian budgetary process (1979-2002). Presented at EPCS Conference 2006, Turku.
- Gleich, H. (2003). „Budget Institutions and Fiscal Performance in Central and Eastern European Countries“, ECB Working Paper 215, European Central Bank.
- Gregor, M. (2004). Governing Fiscal Commons in the Enlarged EU. IES Working Paper 56/2004. Institut ekonomických studií, Fakulta sociálních věd UK.
- Grossmann, G. M. & E. Helpman (2001). *Special Interest Politics*. MIT Press.
- Hagen, T. P. a S. I. Vabo (2005). „Political characteristics, institutional procedures and fiscal performance: Panel data analyses of Norwegian local governments, 1991–1998“, *European Journal of Political Research*, 44: 43–64.
- Hallerberg, M. (2004). *Domestic Budgets in a United Europe: Fiscal Governance from the End of Bretton Woods to EMU*. Cornell University Press.
- Hallerberg, M., Strauch, R. and J. von Hagen (2006). „The Design of Fiscal Rules and Forms of Governance in European Union Countries“, GESY Discussion Paper 150.
- Heinemann, F. (2005). „Planning or Propaganda? An Evaluation of Germany's Medium-term Budgetary Planning“, ZEW Discussion Paper 05-12.
- Heller, W. (1997). „Bicameralism and Budget Deficits: The Effect of Parliamentary Structure on Government Spending“, *Legislative Studies Quarterly*, 22 (4), 485-516.
- Huber, H., Kocher, M. a D. Sutter (2003). „Government Strength, Power Dispersion in Governments and Budget Deficits in OECD-Countries. A Voting Power Approach“. *Public Choice*, 116 (3-4), 333-350.
- International Monetary Fund (IMF) (2004). „Czech Republic: Report on the Observance of Standards and Codes-Fiscal Transparency Module-Update“. IMF Country Report 04/264.
- Lao-Araya, K. (1997). „The Effect of Budget Structure on Fiscal Performance: A Study of Selected Asian Countries“, IMF Working Paper, Washington, D.C.
- Lienert, I. (2005). „Who Controls the Budget: The Legislature or the Executive?“, IMF Working Paper 05/115, International Monetary Fund.
- Mazza, I. & F. van Winden (2002). „Does Centralization Increase the Size of Government? The Effects of Separation of Powers and Lobbying“, *International Tax and Public Finance*, 9, 379–389.
- Milessi-Ferretti, G. M., R. Perotti a M. Rostagno (2002). „Electoral systems and public spending“, *Quarterly Journal of Economics*, May, 609-657
- Molander, P. (2001). „Budgeting Procedures and Democratic Ideals: An Evaluation of Swedish Reforms“, *Journal of Public Policy*, 21: 23-52.
- Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD) (2003). „Results of the Survey on Budget Practices and Procedures“, OECD and World Bank. Web: <http://ocde.dyndns.org>.

- Perotti, R. a Y. Kontopoulos (2002). "Fragmented fiscal policy", *Journal of Public Economics*, 86, 191-222.
- Persson, T., Roland G. a G. Tabellini (2006). Electoral Rules and Government Spending in Parliamentary Democracies. Milán, Bocconi, mimeo.
- Persson, T. a G. Tabellini (2000). *Political Economics: Explaining Economic Policy*. MIT Press.
- Poterba, J. a J. von Hagen, eds. (1999). *Fiscal Institutions and Fiscal Performance*. University of Chicago Press, Chicago.
- Riccuiti, R. (2004). "Political fragmentation and fiscal outcomes", *Public Choice*, 118, 365-388.
- Roubini, N., J. Sachs, S. (1989a). "Government spending and budget deficits in the industrial democracies", *Economic Policy*, 8, 100-132.
- Roubini, N. a J. Sachs (1989b). "Political and economic determinants of budget deficits in the industrial democracies", *European Economic Review*, 33, 903-938.
- Serritzlew, S. (2005). "The Perverse Effect Of Spending Caps", *Journal of Theoretical Politics*, 17(1), str. 75–105.
- Statistical Office of the Republic of Slovenia (SORS) (2004). Statistical Yearbook 2004. Web: <http://www.stat.si/eng/index.asp>
- Stienlet, (2000). Institutional Reforms and Belgian Fiscal Policy in the 90s. In *Institutions, Politics and Fiscal Policy*, eds. Rolf R. Strauch, and Jürgen von Hagen. Boston/Dordrecht/London: Kluwer. 215-34
- Tullock, G., (1959). "Some problems of majority voting". *Journal of Political Economy* 67, 571–579.
- Turnovec, F. (2004). *Public choice: models, methods and applications*. Karolinum Press, Praha.
- Yläoutinen, S. (2004a). "Fiscal Frameworks in the Central and Eastern European Countries", Ministry of Finance, Finland, Discussion Paper 72.
- Yläoutinen, S. (2004b). "The Role of Electoral and Party Systems in the Development of Fiscal Institutions in the Central and Eastern European Countries". ZEI Working Paper B13-2004.
- Volkerink, B. a J. de Haan (2001). "Fragmented government effects on fiscal policy: New evidence", *Public Choice*, 109, 221-242.
- von Hagen, J. (1992): Budgeting Procedures and Fiscal Performance in the European Countries. European Commission, *Economic Papers*, no. 96.
- von Hagen, J. (2005). "Political Economy of Fiscal Institutions". GESY Discussion Paper 149.
- Wehner, J. (2007). "Legislative Institutions and Fiscal Policy". Presented at the World Public Choice Societies Meeting, March 29-April 1, Amsterdam.
- Woo, J. (2003). "Economic, Political, and Institutional Determinants of Public Deficits", *Journal of Public Economics*, 87: 387-426.
- Wyplosz, C. (2005). "Fiscal policy: institutions versus rules", *National Institute Economic Review*, 191, 67-78.
- Zápal, J. (2007). "Judging the Sustainability of Czech Public Finances", *AUCO Czech Economic Review*, 1 (1), 12-28.
- Zápal, J. a O. Schneider (2006). "What Are Their Words Worth?: The Political Plans and Economic Pains of Fiscal Consolidations in the New EU Member States", *Eastern European Economics*, 44 (5), 6-37.

6. Příloha

Tabulka č. 9 je konstruovaná následovně: pro každou položku v delegačním indexu Hallerberga *et al.* (2006) porovnávám její váhu v indexech v obou studiích. V případě Hallerberga *et al.* (2006) se jedná o váhu v delegačním indexu, v případě Gleicha (2003) o váhu v agregátním indexu. Poté srovnám hodnoty dané položky v různých realizacích, kdy minimum normalizují na nulu a maximum na jedničku. Zvýrazněné jsou nejvýraznější rozdíly.

Tab. č. 9: Delegační indexy (překryv)

Položka	Váhy (0-1)		Hodnoty položky (0-4)						
	HSH2006	G2003	HSH2006/G2003						
<i>Kabinet</i>									
Nominální pravidla	0,25*0,33	0,25*0,33	0/0	1/4		2/-		3/-	4/-
Pořadí vyjednávání	0,25*0,33	0,25*0,33	0/0	1/1		2/2		3/3	4/4
Míra detailů	0,25*0,33	0	0/-	1,3/-			2,7/-		4/-
Účast při vyjednávání	0,25*0,33	0,25*0,33	0/0			2/0			4/4
<i>Parlament</i>									
Pozměňovací návrhy	0,2*0,33	0,2*0,33	0/0						4/4
Struktura návrhů ⁴	0,2*0,33	0	0/-						4/-
Nedůvěra vládě	0,2*0,33	0,066*0,33	0/0						4/4
Hlasování o kapitolách	0,2*0,33	0	0/-			2/-			4/-
Hlasování o celku	0,2*0,33	0,2*0,33	0/0						4/4
<i>Implementace</i>									
Blokování výdajů MF	0,17*0,33	0,25*0,33	0/0						4/4
Omezení cash	0,17*0,33	0	0/-						4/-
Povolení čerpat	0,17*0,33	0	0/-						4/-
Přesun mezi kapitolami	0,17*0,33	0,25*0,33	0/0	0,6/1,3	1,3/2,7	1,9/-	2,6/-	3,2/-	4/4
Změny ⁵	0,17*0,33	0,25*0,33	0/0	1/-		2/-		3/4	4/4
Přesun mezi roky	0,17*0,33	0,25*0,33	0/0		1,3/1,3		2,7/2,7		4/4
<i>Celkem</i>	1	0,73							

Zdroj: Hallerberg *et al.* (2006) [HSH2006], Tabulka A1, str. 35 a Gleich (2003) [G2003], Tabulka 1, str. 14-15.

⁴ Gleich (2003, 14) sleduje v položce 6a, zda pozměňovací návrhy mohou či nemohou měnit celkové výdaje, nicméně kóduje ji jako součást položky pozměňovací návrhy, která je zde odděleně. Položka má přitom hodnotu 4, kdykoli existuje jakékoli omezení pozměňovacích návrhů; proto položce o struktuře pozměňovacích návrhů lze připsat nulu.

⁵ Nekonzistentní: Gleich (2003) sleduje, nakolik změny musí vyhovovat schválenému deficitu, což Hallerberg *et al.* (2006) nesledují; pro ně hraje roli pouze dělba pravomocí bez ohledu na výši schváleného deficitu či výdajů.

Tab. č. 10: Indexy pro postkomunistické země dle Hallerberg *et al.* (2006)

	CZE	POL	HUN	LIT	EST	LAT	SLO	SVK	Zdroj
Gen_Con04	0	0	0	0	2	2	0	0	Fabrizio & Mody (2006), Item 1
Ag_Set04	0	0	2	0	3	2	3	1	Fabrizio & Mody (2006), Item 2
B_Norm04	0	2	0	4	4	2	2	2	Hallerberg <i>et al.</i> 2006 mají identické s Target04; klademe 4, když existuje MTF a 2 pro subtargets
Str_Neg04	2	4	4	4	4	4	4	4	Gregor (2004)
Am_Lim04	4	0	0	0	4	0	0	4	Gregor (2004)
Am_Off04	4	4	0	4	4	4	4	0	Gregor (2004)
Am_Fall04	4	4	4	4	4	0	4	4	Fabrizio a Mody (2006), Item 7
Ex_Vote04	2	2	2	2	2	2	2	2	nikdo nesleduje; vkládáme 2 odpovídající smíšenému módu, což je i průměr EU-15
Gl_Vote04	4	0	0	0	0	0	0	0	Fabrizio & Mody (2006), Item 6
Block_04	0	4	0	0	4	4	4	4	Gregor (2004)
CashL_04	0	4	0	4	4	4	4	0	Gregor (2004)
Dis_04	0	4	0	4	4	4	4	0	Gregor (2004)
Tran_04	4	2,67	1,33	2,67	4	4	2,67	2,67	Fabrizio & Mody (2006), Item 10
Chan_04	1,33	4	2,67	4	4	4	2,67	2,67	Fabrizio & Mody (2006), Item 9
Carry_04	4	2,67	1,33	4	2,67	2,67	2,67	1,33	Fabrizio a Mody (2006), Item 11
Target_04	4	4	4	4	4	4	4	4	Gregor (2004)
Horizon_04	2	2	2	2	3	4	3	2	Gregor (2004)
N_Plan_04	4	4	4	4	4	4	4	4	nikdo nesleduje, vkládáme 4, což má 14 zemí EU-15
Commit_04	3	1	2	3	2	1	2	1	Gregor (2004)

IES Working Paper Series

2006

1. Martin Gregor: *Globální, americké, panevropské a národní rankiny ekonomických pracovišť*
2. Ondřej Schneider: *Pension Reform in the Czech Republic: Not a Lost Case?*
3. Ondřej Knot and Ondřej Vychodil: *Czech Bankruptcy Procedures: Ex-Post Efficiency View*
4. Adam Geršl: *Development of formal and informal institutions in the Czech Republic and other new EU Member States before the EU entry: did the EU pressure have impact?*
5. Jan Zápál: *Relation between Cyclically Adjusted Budget Balance and Growth Accounting Method of Deriving 'Net fiscal Effort'*
6. Roman Horváth: *Mezinárodní migrace obyvatelstva v České republice: Role likviditních omezení*
7. Michal Skořepa: *Zpochybnění deskriptivnosti teorie očekávaného užítku*
8. Adam Geršl: *Political Pressure on Central Banks: The Case of the Czech National Bank*
9. Luděk Rychetník: *Čtyři mechanismy příjmové diferenciaci*
10. Jan Kodera, Karel Sladký, Miloslav Vošvrda: *Neo-Keynesian and Neo-Classical Macroeconomic Models: Stability and Lyapunov Exponents*
11. Petr Jakubík: *Does Credit Risk Vary with Economic Cycles? The Case of Finland*
12. Julie Chytilová, Natálie Reichlová: *Systémy s mnoha rozhodujícími se jedinci v teoriích F. A. Hayeka a H. A. Simona*
13. Jan Zápál, Ondřej Schneider: *What Are Their Words Worth? Political Plans And Economic Pains Of Fiscal Consolidations In New Eu Member States*
14. Jiří Hlaváček, Michal Hlaváček: *Poptávková funkce na trhu s pojištěním: porovnání maximalizace paretovské pravděpodobnosti přežití s teorií EUT von-Neumanna a Morgensterna a s prospektovou teorií Kahnemana a Tverského*
15. Karel Janda, Martin Čajka: *Státní podpora českého zemědělského úvěru v období před vstupem do Evropské unie*
16. Nauro F. Campos, Roman Horváth: *Reform Redux: Measurement, Determinants and Reversals*
17. Michal Skořepa: *Three heuristics of search for a low price when initial information about the market is obsolete*
18. Michal Bauer, Julie Chytilová: *Opomíjená heterogenita lidí aneb Proč afrika dlouhodobě neroste*
19. Vít Bubák, Filip Žikeš: *The Price of Stock Trades: Evidence from the Prague Stock Exchange*
20. Vladimír Benáček, Jiří Podpiera a Ladislav Prokop: *Command Economy after the Shocks of Opening up: The Factors of Adjustment and Specialisation in the Czech Trade*
21. Lukáš Vácha, Miloslav Vošvrda: *Wavelet Applications to Heterogeneous Agents Model*
22. Lukáš Vácha, Miloslav Vošvrda: *"Morální hazard" a „nepříznivý výběr“ při maximalizaci pravděpodobnosti ekonomického přežití*
23. Michal Bauer, Julie Chytilová, Pavel Streblov: *Effects of Education on Determinants of High Desired Fertility Evidence from Ugandan Villages*
24. Karel Janda: *Lender and Borrower as Principal and Agent*
25. Karel Janda: *Optimal Deterministic Debt Contracts*
26. Jiří Hlaváček: *Pojištění vkladů: současný stav, srovnání a perspektiva v kontextu EU*

27. Pavel Körner: *The determinants of corporate debt maturity structure: evidence from Czech firms*
28. Jarko Fidrmuc, Roman Horváth: *Credibility of Exchange Rate Policies in Selected EU New Members: Evidence from High Frequency Data*
29. Natálie Reichlová, Petr Švarc: *Strategic Referring in Labor Market Social Networks*
30. František Turnovec: *Publication Portfolio of the Czech Economists and Problems of Rankings*
31. Petr Kadeřábek : *Correcting Predictive Models of Chaotic Reality*
32. Wadim Strielkowski : *People of the road: the role of ethnic origin in migration decisions. A study of Slovak Roma asylum-seekers in the Czech Republic in 1998-2006*

2007

1. Roman Horváth : *Estimating Time-Varying Policy Neutral Rate in Real Time*
2. Filip Žikeš : *Dependence Structure and Portfolio Diversification on Central European Stock Markets*
3. Martin Gregor : *The Pros and Cons of Banking Socialism*
4. František Turnovec : *Dochází k reálné diferenciaci ekonomických vysokoškolských vzdělávacích institucí na výzkumně zaměřené a výukově zaměřené?*
5. Jan Ámos Víšek : *The Instrumental Weighted Variables. Part I. Consistency*
6. Jan Ámos Víšek : *The Instrumental Weighted Variables. Part II. $\sqrt{n}$ - consistency*
7. Jan Ámos Víšek : *The Instrumental Weighted Variables. Part III. Asymptotic Representation*
8. Adam Geršl : *Foreign Banks, Foreign Lending and Cross-Border Contagion: Evidence from the BIS Data*
9. Miloslav Vošvrda, Jan Kodera : *Goodwin's Predator-Prey Model with Endogenous Technological Progress*
10. Michal Bauer, Julie Chytilová : *Does Education Matter in Patience Formation? Evidence from Ugandan Villages*
11. Petr Jakubík : *Credit Risk in the Czech Economy*
12. Kamila Fialová : *Minimální mzda: vývoj a ekonomické souvislosti v České republice*
13. Martina Mysíková : *Trh práce žen: Gender pay gap a jeho determinanty*
14. Ondřej Schneider : *The EU Budget Dispute – A Blessing in Disguise?*
15. Jan Zápál : *Cyclical Bias in Government Spending: Evidence from New EU Member Countries*
16. Alexis Derviz : *Modeling Electronic FX Brokerage as a Fast Order-Driven Market under Heterogeneous Private Values and Information*

All papers can be downloaded at: <http://ies.fsv.cuni.cz>

